

26 Απριλίου 2014

Για τη θεολογία των ιστορικών γεγονότων του π. Γεωργίου Φλωρόφσκυ

/ [Πεμπτούσια](#)

Προχωρώντας στη δημοσίευση της μελέτης του κ. Δ. Αβδελά, για τον τρόπο κατανόησης της θεολογίας του π. Γ. Φλωρόφσκυ από τη σύγχρονη θεολογία (προηγούμενη ανάρτηση: <http://www.remptousia.gr/?p=65988>), παρουσιάζουμε τώρα τη θεολογική μέθοδο πρόσληψης του ιστορικού χρόνου στη σκέψη του αιμνήστου πατρός και τις συναφείς συζητήσεις που ανέκυψαν σχετικά με αυτήν.

Πηγή:<http://orthodoxhistory.org/>

γ) Η θεολογία των ιστορικών γεγονότων.

Η έννοια του χρόνου είναι μια *sine qua non* διάσταση για την ορθή κατανόηση της φλωροφσκικού έργου. Για τον ρώσο θεολόγο ο χριστιανισμός είναι θρησκεία ιστορικών γεγονότων-μαρτυριών της αλήθειας[1] και υπό αυτή την έννοια είναι « η μόνη αληθινή θεολογία»[2]. Η ιστορική αυτή κατανόηση του χριστιανισμού, για τον Φλωρόφσκυ, έχει την αφετηρία της στην ερμηνεία του χαλκηδόνιου δόγματος και εδράζεται στην οικονομική συγκατάβαση του Λόγου μέσα στην έμπονη ανθρωπότητα. Ο D. Lattier παραπέμποντας στον R. Williams θεωρεί ότι στο άρθρο του Φλωρόφσκυ «Η δύσκολη θέση του χριστιανού ιστορικού» αντικατοπτρίζεται πλήρως η συστηματική έκθεση της νεοπατερικής σύνθεσης και κατ' επέκταση της θεολογίας του[3]. Πράγματι, στο συγκεκριμένο κείμενο ο Φλωρόφσκυ υποστηρίζει ότι τα χριστολογικά γεγονότα είναι κατεξοχήν εσχατολογικά διότι: α) ολοκληρώνουν την απολύτρωση του ανθρώπινου γένους, β) εκπληρώνουν τη

μεσσιανική προσδοκία του λαού του Θεού και γ) πληρώνουν τον χρόνο και προσδίδουν μια νέα νοηματοδότηση στη ζωή του ανθρώπου[4]. Η έγχρονη είσοδος του Θεού στην περιοχή του κτιστού εγκαθιδρύει για τον Φλωρόφσκυ μια νέα ερμηνεία της ιστορίας, σύμφωνα με την οποία ο ερμηνευτής έρχεται σε προσωπική επαφή με τα ιστορικά γεγονότα (υποκειμένα) αφού αυτά δεν θεωρούνται αντικειμενικές πηγές[5]. Τα ιστορικά γεγονότα είναι σύμβολα που παραπέμπουν σε ολοκληρωμένα (εφάπαξ) περιστατικά με σωτηριολογικό νόημα[6], εφόσον αυτά συνέβησαν πραγματικά.

Ειδικότερα, ο ρώσος διανοούμενος επιμένει στο γεγονός χριστολογικής ερμηνείας του δόγματος, εφόσον το δόγμα για τον ίδιο είναι ένα και λαμβάνει χώρα στο χώρο του κτιστού, και υποστηρίζει emphatically ότι «[η] εκκλησία αναγνωρίζει και ανακηρύσσει τις δογματικές εκδηλώσεις ως γεγονότα της ιστορίας. Η θεανδρία είναι ένα τέτοιο γεγονός και όχι απλώς ένα αξίωμα πίστης»[7]. Επομένως, δεν είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς ότι δόγμα και χρόνος συμπορεύονται σε μια αγαστή πορεία και το γλωσσικό εργαλείο που χρησιμοποιείται στην εκάστοτε εποχή είναι όχι μόνο καρπός της εμπειρίας του εκκλησιαστικού πληρώματος, αλλά και όρος απαράβατος.

Για την καλύτερη προσέγγιση της θεολογίας των γεγονότων του Φλωρόφσκυ, βασική προϋπόθεση είναι η διευκρίνιση του όρου *εγκαινιασθείσα εσχατολογία*. Ο οξυδερκής θεολόγος διακρίνει μεταξύ του συμβολισμού και της μοναδικότητας[8], διαχωρίζοντας έτσι πλήρως την ορθόδοξη θεολογία από οποιαδήποτε νεοπλατωνικά στοιχεία. Έτσι αν για την αρχαία ελληνική φιλοσοφία και ειδικότερα για τον νεοπλατωνισμό, η οντολογική αρχή των υπαρκτών υποκειμένων βρίσκεται σε μια πρωτολογική κατάσταση[9] για τη χριστιανική φιλοσοφία η οντολογία συμπίπτει με το πρόσωπο του Χριστού[10]. Ο Χριστός εγκαινιάζει τα έσχατα μέσα στην ιστορία (*εγκαινιασθείσα εσχατολογία*[11]) και προσδίδει νόημα σε αυτήν. Νόημα καθοριστικό που ανοίγεται στον ορίζοντα της εσχατολογικής τελείωσης και οπωσδήποτε όχι του συντελεσμένου χρόνου στο παρόν[12].

Είναι πολύ ενδιαφέρον σε αυτό το σημείο να δοθεί μια πρώτη απάντηση στον Π. Καλαϊτζίδη μέσα από το προαναφερθέν άρθρο του περίφημου θεολόγου. Συγκεκριμένα, ο Φλωρόφσκυ εισάγει μια ακόμη διάκριση για να κάνει περισσότερο εύληπτο τον όρο *εγκαινιασθείσα εσχατολογία* και να τον διασφαλίσει από την ακρότητα. Οι δύο τάσεις που διείδε ο ίδιος στην εποχή του ήταν από τη μια μεριά, ο μυστικισμός στη θεολογία που ισοδυναμούσε με τον όρο *πραγματοποιηθείσα εσχατολογία* και από την άλλη η σχετικοκρατία που ταυτιζόταν με την έννοια της *επακολουθούσας εσχατολογίας*[13]. Και οι δύο τάσεις όμως, είναι όψεις του ίδιου νομίσματος, εφόσον συμπίπτουν στο γεγονός ότι δίνουν μεγάλη βαρύτητα στην εσωτερική εμπειρία των πιστών ως ουσιαστικό γεγονός και προσεγγίζουν

μορφολογικά τα ιστορικά γεγονότα, σχετικοποιώντας στην ουσία την ιστορία[14]. Αυτή είναι κατά τη γνώμη μου και η πραγματική έννοια της ουσιοκρατίας και όχι εκείνη που αδίκως προσπαθεί να αποδώσει στον Φλωρόφσκυ ο Π. Καλαϊτζίδης.

Εξάλλου δεν είναι τυχαίο ότι ο P. Ladoceur παρατηρεί ότι εκείνος που πρόκρινε την ουσιοκρατία ως γνώρισμα της ορθόδοξης θεολογίας δεν ήταν ο Φλωρόφσκυ αλλά ο επιστημονικός του αντίπαλος π. Σ. Μπουλγκάκοφ που προσέγγισε ουσιοκρατικά τη διδασκαλία των πατέρων, εφόσον για εκείνον «οι διδασκαλίες των πατέρων αντανakλούν βαθύτερες αλήθειες μιας αιώνιας θεολογίας, η οποία θα μπορούσε να τεθεί σε διαφορετικά φιλοσοφικά συστήματα, που χρησιμοποιούν διαφορετική γλώσσα από εκείνη των πατέρων» [15]. Επίσης εντύπωση προκαλεί η παρερμηνεία που κάνει ο P. Valliere στον όρο *εγκαινιασθείσα εσχατολογία* εφόσον υποστηρίζει ότι στην ορθόδοξη θεολογία εν γένει ταυτίζεται σήμερα με αυτόν της *πραγματοποιηθείσας εσχατολογίας*[16]. Στο σημείο αυτό πρέπει να σημειώσω ότι, η στάση που έχει ο P. Valliere απέναντι στη νεοπατερική θεολογία χαρακτηρίζοντας τους εκπροσώπους της ως ουσιοκράτες[17], προσιδιάζει με την προσέγγιση που επιχειρεί ο Π. Καλαϊτζίδης σε πρόσφατο άρθρο του όσον αφορά την σύγχρονη κατανόηση της πατερικής παράδοσης στην ελληνική έρευνα[18].

[1] Βλ. G. FLOROVSKY, "The Predicament of Christian Historian", *CW 2*, σ. 31.

[2] G. FLOROVSKY, "St. Gregory Palamas and the Tradition of the Fathers", *CW 1*, σ. 120.

[3] Βλ. D. J. LATTIER, *John Henry and Georges Florovsky: An Orthodox-Catholic Dialogue in the Development of Doctrine*, σ. 49.

[4] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σσ. 58-59. Πρβλ. D. J. LATTIER, *John Henry and Georges Florovsky*, σ. 54.

[5] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 43.

[6] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 25.

[7] G. FLOROVSKY, *The Ways of Russian Theology*, σ. 194.

[8] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 59.

[9] Πρβλ. Ι. ΖΗΖΙΟΥΛΑ, «Οντολογία και ηθική», *Φρέαρ* 3:2013, σ. 278.

[10] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 58.

[11] Βλ. G. FLOROVSKY, "Revelation and Interpretation", *CW 1*, σ. 36.

[12] Βλ. G. FLOROVSKY, "The Church: Her Nature and Task" *CW 1*, σ. 68

[13] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 61.

[14] Βλ. G. FLOROVSKY, *The Predicament of Christian Historian*, σ. 33.

[15] P. LADOCEUR, *Treasures New and Old: Landmarks of Orthodox Neopatristic Theology*, σ. 205: « *For Bulgakov, the teachings of the Fathers reflect underlying verities, an eternal theology, which could be set into different philosophical systems, using different language from that of the Fathers*».

[16] Βλ. P. VALLIERE, *Introduction to the Modern Orthodox Tradition*, σ. 509: « *In Orthodoxy, however, eschatological does not mean «far off.» Orthodoxy inclines to a realized eschatology; that is to say, it proclaims the kingdom of God as something that can be seen and experienced already*».

[17] Είναι ενδιαφέρον ότι πρώτος ο P. Valliere το 2001 υποστηρίξε ότι στη σύγχρονη ορθόδοξη θεολογία υπάρχουν δύο τάσεις, οι φορμαλιστές και οι ουσιοκράτες, ενώ ο ίδιος βλέπει θετικά τους πρώτους. Στην πρώτη κατηγορία κατατάσσει τη ρωσική-παρισινή σχολή με τις όποιες σοφιολογικές της προεκτάσεις, η οποία και ήρθε σε διάλογο με τη νεωτερική φιλοσοφία, ενώ στη δεύτερη εντάσσει τους παραδοσιακούς-συντηρητικούς θεολόγους που επένδυσαν στην ουσία της παράδοσης αρνούμενοι να δουν την εξέλιξη στο δόγμα. Βλ. Περισσότερα P. VALLIERE, "Russian Religious Thought and the Future of Orthodox Theology", *St Vladimir's Theological Quarterly* 45:3 (2001), (227-41), σ. 229-230.

[18] Βλ. Π. ΚΑΛΑΪΤΖΙΔΗΣ, ««Καινοτομείν τα ονόματα»: Το αίτημα της ανανέωσης και της μεταρρύθμισης και ο κίνδυνος της ιστορικής περιθωριοποίησης», *Νέα Ευθύνη*, τ. 15 (2013), σ. 54.